

ní krásného (autonomie v jevu) hleděl jen na svobodu a techniku jsem sotva uvedl. Má definice byla však velmi přesně vyvážena. Technika a svoboda nemají týž vztah ke krásnu. *Svoboda* sama je základem krásna, technika je jen základem naší představy svobody, ona je tedy zprostředkovaně podmínkou možnosti krásy. Technika totiž přispívá ke kráse jen potud, pokud slouží k tomu, aby vzbudila představu svobody.

Snad mohu tuto větu – která je ostatně z předchozího již dost jasná – vyložit ještě následujícím způsobem.

U krásna v přírodě vidíme na vlastní oči, že je samo ze sebe; že je prostřednictvím pravidla, nám neříká smysl, ale rozvažování. Pravidlo se však vztahuje k přírodě jako násilí ke svobodě. Protože si pravidlo jen *myslíme*, přírodu však *vidíme*, myslíme násilí, a vidíme svobodu. Rozvažování očekává a požaduje pravidlo, smysl učí, že věc je na základě sebe samé, a ne prostřednictvím nějakého pravidla. Kdyby nám záleželo na technice, muselo by nás mrzet zklamané očekávání, které nám přece působí spíše potěšení. Musí nám tedy záležet na svobodě, a ne na technice. Měli bychom důvod usuzovat z formy věci na logický počátek, tedy na heteronomii, a proti očekávání nacházíme autonomii. Protože se z tohoto nálezu radujeme, a cítíme se jím takřka osvobození od jedné starosti (která sídlí v naší praktické mohutnosti), dokazuje to, že pravidelností nezískáme tolik jako svobodou. Je to pouze potřeba našeho teoretického rozumu myslet formu věci jako závislou na nějakém pravidle; že však věc není na základě pravidla, ale na základě sebe samé, je faktem pro náš smysl. Jak bychom však mohli přikládat estetickou hodnotu technice, a přece s libostí vnímat, že její protiklad je skutečný? Tedy představa techniky slouží pouze k tomu, aby nám vyvolala v mysli nezávislost produktu na technice a jeho svobodu učinila tím názornější.

To mě samo od sebe přivádí k rozdílu mezi

krásným a dokonalým. Vše dokonalé, vyjma absolutně dokonalého, kterým je morálno, je obsaženo v pojmu techniky, protože spočívá v souladu rozmanitosti a jednoty. Protože technika přispívá ke kráse jen zprostředkovaně, pokud činí svobodu vnímatelnou, ale dokonalé je obsaženo v pojmu techniky, hned vidíme, že je to jen *svoboda v technice*, která odlišuje krásné od dokonalého. Dokonalé může mít autonomii, pokud jeho formu určil čistě jeho pojem; avšak heautonomii má jen krásno, protože jen na něm je forma určena vnitřní bytostí.

Dokonalé, znázorněno se svobodou, se ihned proměňuje v krásno. Je však znázorněno se svobodou, když se přirozenost věci jeví v souladu s její technikou, když to vypadá, jako by technika sama svobodně vyplynula z věci. Co jsme dosud řekli, můžeme stručně vyjádřit také takto: Dokonalý je předmět, když je na něm všechno rozmanité v souladu s jednotou pojmu; krásný je, když se jeho dokonalost jeví jako přirozenost. Krása vzrůstá, když se dokonalost stává složitější, a přirozenost přitom vůbec neutrpí; protože úkol svobody je těžší s přibývajícím množstvím toho, co má spojovat, a její šťastné rozřešení je právě proto překvapivější.

Účelnost, řád, proporce, dokonalost – vlastnosti, v nichž jsme se tak dlouho domnívali nalézat krásu – s ní nemají vůbec nic společného. Kde však patří řád, proporce etc. k *přirozenosti* věci jako u všeho organického, jsou také eo ipso neporušitelné, ne však kvůli sobě samým, ale protože jsou neoddělitelné od přirozenosti věci. Hrubé porušení proporce je ošklivé, ne však proto, že dodržování proporce je krásou. Vůbec ne, ale protože je porušením přirozenosti, tedy naznačuje heteronomii. Vůbec připomínám, že celý omyl těch, kteří hledají krásu v proporcí nebo v dokonalosti, pochází odtud: shledali, že porušení proporce či dokonalosti činí předmět ošklivým, z toho proti vši logice usuzují, že krásna spočívá v přesném dodržování těchto vlastností. Všechny tyto